

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף ו

גופא: חוזרים לדברי רבי אבהו שהובאו מקודם.

קושיא: **איתיביה רבי אבא לרבי אבהו:** למדנו במשנה במס' בכורות - דיין יחידי שדן את הדין, מה שעשה עשוי, כלומר דינו דין, אבל צריך לשלם מכיסו לאותו שהפסיד מחמת פסיקתו. ומדובר שהוא 'נשא ונתן ביד', דהיינו שהוא לקח את הכסף מזה ונתן לזה, או טימא את הפירות הטהורים, או שלקח פירות טמאים ועירב אותם עם פירות טהורים. (הוא נשא ונתן ביד כדי להראות שכך הדין). ע"כ המשנה שם. ומכאן קשה על רבי אבהו שאמר ששנים שדנו לדברי הכל אין דיניהם דין, ואילו במשנה הנ"ל כתוב שאפילו אחד שדן דינו דין.

תירוץ: **הכא במאי עסקינן:** במשנה שם מדובר שבעלי הדין קיבלו עליהם את אותו היחיד כדיין, ולכן דינו דין.

קושיא: **אי הכי:** א"כ מדוע עליו לשלם מכיסו, והרי הם קיבלו אותו על עצמם?

תירוץ: **דאמרו ליה:** מדובר שהם אמרו לו 'תדון לנו דין תורה', וכיון שהוא טעה הרי אין דינו דין תורה, ולכן עליו לשלם מכיסו.

א"ל רב ספרא לרבי אבא: במה הוא טעה? אם הוא טעה בדבר משנה (= שיש משנה מפורשת שאינה כדונו), והרי הדין שהוא שהטועה בדבר משנה מחזיר את הדין (= שמוציאים את הממון מיד מי שזכה ומחזירים אותו למי שהדין איתו) ואינו משלם מכיסו, שכיון שטעה במשנה מפורשת אין דינו דין.

אלא מדובר שהוא טעה **בשיקול הדעת**. **היכי דמי בשיקול הדעת? אמר רב פפא כגון שני תנאים** או שני אמוראים שנחלקו אחד על השני, ולא נאמרה הלכה לא כמו זה ולא כמו זה, אבל 'מהלך' הדין הוא כמו אחד מהם, כלומר שמקשים ומתריצים רק לפי שיטתו של אחד מהם, והלך הדיין ועשה כשיטתו של השני, זהו הטועה 'בשיקול הדעת'. וכיון שלא נאמרה הלכה לא כמו זה ולא כמו זה, הרי זה שזכה

בדין יכול לטעון שכבר נפסק הדין לטובתו ולא נאמרה הלכה בפירוש שהוא חייב, אבל הדיין חייב לשלם מכיסו לזה שהפסיד כיון שמהלך הדין הוא כמו השני.

*

חוזרים למחלוקתם של רבי אבהו ושמואל לעיל:

לימא כתנאי: אולי נאמר שמחלוקתם היא מחלוקת תנאים, שלמדנו בברייתא - נחלקו רבי מאיר וחכמים האם 'ביצוע' דהיינו פשרה נעשית בשלשה דיינים או בדיין אחד.

סברוה: סברו בני הישיבה לומר (= כלומר בני הישיבה שרצו להוכיח מהברייתא הנ"ל שמחלוקתם של ר"מ וחכמים היא מחלוקתם של רבי אבהו ושמואל סברו לומר) שלדעת כולם מקישים פשרה לדין, שנאמר "וְיִהְיֶה דָּוָד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ", דהיינו שהוא עשה משפט שהוא צדקה, וזהו פשרה (יובא לקמן בעמ' ב), וכשם שכדי לדון דין צריך מס' מסויים של דיינים כך בפשרה צריך מס' מסויים של דיינים, אלא שהם נחלקו כמה דיינים צריך כדי לדון דין או פשרה, לדעת ר"מ צריך שלושה דיינים וכן סובר רבי אבהו, ולדעת חכמים די בדיין אחד וכן סובר שמואל. (אמנם שמואל אמר שצריך שני דיינים, אבל הגמ' להלן תאמר שהסובר שצריך שני דיינים סובר שאפשר גם דיין אחד).

דחיה: לא: כולם סוברים שצריך שלושה דיינים כדי לדון דין, והם נחלקו האם מקישים פשרה לדין, שלדעת ר"מ מקישים ולכן צריך שלושה דיינים גם בפשרה, ולדעת חכמים לא מקישים, ולכן בפשרה די בשני דיינים.

שאלה: לימא תלתא תנאי בפשרה: אולי נאמר ששלושה תנאים נחלקו לגבי פשרה, שלדעת ר"מ צריך שלושה דיינים, לדעת רשב"ג (לעיל ה:) שני דיינים, ולדעת חכמים החולקים על ר"מ דיין אחד.

תשובה: אמר רב אחא בריה דרב איקא וכו': הסובר שצריך שני דיינים מכשיר אפילו בדיין אחד, שכיון שהוא סובר שלא מקישים פשרה לדין א"כ אין זה משנה אם יש שני דיינים או דיין אחד, ומה שהוא מצריך שני דיינים זה כדי שהם יוכלו להעיד על הפשרה שעשו. ונמצא שיש רק שתי שיטות, האם צריך שלושה או רק אחד.

אמר רב אשי: משמע שלא צריך לעשות קניין כדי שהפשרה תחייב אותם ולא יוכלו לחזור בהם, משום שאם צריך לעשות קניין א"כ מדוע יש מי שסובר שצריך שלושה

דיינים, והרי די בשני דיינים, לפי שאם הם עשו קניין לא צריך לזה בית דין, שהרי זה כמו מתנה בעלמא שמתקיימת ע"י קניין, אלא בהכרח שצריך שלושה דיינים כדי שתהיה לפשרה כח של בית דין, שאז למרות שהם לא עשו קניין אינם יכולים לחזור בהם.

והלכתא פשרה צריכה קנין: ואפילו כשהיא נעשית בשלושה.

*

נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע: כלומר אם הדיינים כבר גמרו את הדין, דהיינו שאמרו 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי', אסור להם לעשות פשרה.

ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע: אסור לעשות פשרה. והיינו כאשר באו האנשים לבית דין לפני הדיינים, אסור לדיינים לעשות פשרה אלא עליהם לפסוק את הדין לפי האמת.

וכל המברך את הבצוע: כלומר המשבח את העושה פשרה ואומר שהדין קיים מצוה בכך, הרי זה 'מנאץ' (= מגדף) את ה'. (תורת חיים).

וכן משה היה אומר: משה רבינו היה מלמד את הדיינים שלא לעשות פשרה (חזון יחזקאל). ואהרון הכהן כשהיה שומע שיש ריב בין אנשים היה הולך אליהם עוד קודם שיגיעו לבית דין ועושה פשרה. (תוס' מבארים שאהרון לא היה דיין ולכן היה מותר לו לעשות פשרה).

ר' אליעזר אומר הרי שגזל וכו': רבי אליעזר מפרש את הפסוק באדם שמברך על דבר גזול. 'ובצוע' = גזול.

כיצד מברך: בלשון תמיהה, איך הוא מברך? הרי אין זו ברכה אלא ניאוץ (= גידוף).

רבי מאיר אומר: הפסוק מתפרש על מעשה יהודה במכירת יוסף. יהודה עשה פשרה עם האחים שלא יהרגו את יוסף אלא ימכרו אותו (יד רמ"ה).

רבי יהושע בן קרחה אומר - מצוה לבצוע: מצוה לעשות פשרה.

והלא במקום שיש משפט אין שלום וכו': כלומר איך יתכן שהפסוק אומר לעשות גם 'משפט' וגם 'שלום' והרי אלו שני דברים סותרים? אלא הכוונה לעשות 'פשרה'.

וכן בדוד הוא אומר וכו': גם על דוד נאמר שהיה עושה פשרה. כי כתוב שהיה עושה גם משפט וגם צדקה שהם דברים סותרים, אלא שעשה פשרה.

אתאן לתנא קמא: הפירוש הבא בפסוק על דוד המלך, מתאים לשיטת תנא קמא, הלא הוא ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי. **דן את הדין וכו'.**

קשיא ליה לרבי: אם הפירוש בפסוק שדוד שילם רק לעניים, לא היה צריך להיות כתוב שהוא צדקה 'לכל עמו', אלא שהוא עשה צדקה 'לעניים'!

ולכן רבי אומר פירוש אחר. עצם הדבר שדוד פסק את הדין כפי האמת, חייב את החייב וזיכה את הזכאי, הוא עשה כאן משפט וצדקה. 'משפט' לנגזל על ידי שהחזיר לו את ממונו. ו'צדקה' לגזלן, דהיינו הוא עשה איתו טובה בכך שהוציא את הגזילה מתחת ידו והוא לא יענש עליה.

שנאמר פוטר מים וכו': "פוטר מים ראשית מדון, ולפני התגלע הריב נטוּש". המריבה נמשלה למים, אם אתה רוצה להיפטר ולהשליך אותה על ידי פשרה ועשיית שלום בין הצדדים, עליך לעשות זאת בראשית, כלומר עוד קודם שתדע להיכן הדין נוטה. ולפני שנתגלע הריב אתה יכול לנטוש אותו ולעשות שלום ופשרה, אבל לאחר שכבר נתגלע הריב בבית דין, לא.

(ריש לקיש) ורבי יהודה בן לקיש אמר - שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה: כלומר הוא אדם מסוכן שיכול לרדוף את הדיין כדי שיהפוך את הפסק דין. ולכן הדיין יכול להתחמק מלדון אותם. אבל לאחר שכבר שמע את הטענות והוא יודע להיכן הדין נוטה, אסור לו להתחמק.

ר' יהושע בן קרחה אומר - מניין לתלמיד שיושב לפני רבו: ובא דין לפני רבו, ורבו טועה בדין, והתלמיד רואה זכות לפני או חובה לעשיר. אסור לתלמיד לשתוק מפני כבוד רבו. שנאמר "לא תגורו מפני איש" ופירש רבי חנין מלשון 'הכנסה לאוצר' כלומר לא תשמור את דבריך בלי לומר אותם.

ויהו עדים יודעים את מי הן מעידין: כלומר עליהם לדעת שהם לא מעידים רק על העני אלא הם כאילו מעידים גם על הקב"ה. משום שהגמרא אומרת לקמן שאם העדים העידו שקר הם מטריחים את הקב"ה להחזיר את הממון לבעליו.

ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין: כלומר הם כאילו דנים את הקב"ה, כי אם הם ידונו בשקר הקב"ה יחזיר את הממון לבעליו וכו"ל.

וכן ביהושפט הוא אומר: "ויאמר אל השפטים ראו מה אתם עשים כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר משפט".

שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה: מה אני צריך להכנס לדבר הזה ולהיענש? על כך נאמר סוף הפסוק הנ"ל "וְעַמְּכֶם בְּדִבְרֵי מִשְׁפָּט" דהיינו תשפטו לפי מה שיש בתוכם לפי נטיית הלב שלכם בטענות של בעלי הדין, ולא תיענשו, כי אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות.

היכי דמי גמר דין? למעלה (בראש העמוד) אמרה הגמרא שלאחר גמר דין אסור לעושת פשרה. הגמרא מבארת מה נקרא גמר דין? תשובה - כשהדיין אמר 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי'.